

STAROSTLIVOSŤ O RODINY PROFESIONÁLNYCH VOJAKOV

POZNÁMKY

PhDr. Ľubica **BERNÍKOVÁ**

ÚVOD

Je ťažké pomenovať čo je rodina. Každý človek vníma rodinu inak, svojim spôsobom. Pre niekoho je to miesto, kde nájde lásku, porozumenie, pokoj a pohodu. Pre iného je to miesto, kde sa rád vracia medzi svojich blízkych. Ďalší rodinu poníma ako miesto, kde zabúda na pracovné problémy. Týchto pohľadov môže byť nekonečne veľa. Pokiaľ žijeme obklopení láskou svojich blízkych a nevyskytujú sa vážne problémy, nepotrebujeme sa touto témou zaoberať. Až keď sa táto pohoda naruší, vynárajú sa viaceré otázky, na ktoré potom ťažko hľadáme odpovede. Vojenské povolanie so sebou prináša viaceré povinnosti profesionálneho vojaka, ktoré kladú vysoké nároky na ochotu, toleranciu a prispôsobenie sa jeho rodiny. Najnáročnejším obdobím pre rodinu profesionálneho vojaka je jeho vyslanie na plnenie úloh mimo územia Slovenskej republiky. Pri vyslaní čelí rodina profesionálneho vojaka výzvam vyplývajúcich z odlúčenia. Odlúčenie predstavuje záťažovú situáciu, ktorá môže priniesť viaceré problémy a riziká pre všetkých členov rodiny, a to od vzrastajúcich požiadaviek na chod domácnosti, cez financie a starostlivosť o deti až po meniace sa domáce pravidlá. Práve v tomto období je prioritnou úlohou Ozbrojených síl Slovenskej republiky podporiť rodinu profesionálneho vojaka.

Cieľom tohto článku je zvýšiť informovanosť profesionálnych vojakov o postupe pri starostlivosti o rodiny profesionálnych vojakov vyslaných na plnenie úloh mimo územia Slovenskej republiky. Je určený nielen pre veliteľov vojenských útvarov a tímy pre prácu s rodinami vyslaných profesionálnych vojakov, ale aj pre všetkých profesionálnych vojakov. Jeho cieľom je informovať o aktuálne platnom metodickom usmernení, ktoré zabezpečuje správny a jednotný postup pri starostlivosti o rodiny profesionálnych vojakov pred vyslaním, počas vyslania a po ukončení vyslania na plnenie úloh mimo územia Slovenskej republiky. Zároveň prináša krátky prehľad o vzniku, vývoji rodiny, jej formách, funkciách a špecifikách.

1 VZNIK A VÝVOJ RODINY

Rodina v priebehu posledných rokov prešla výraznými zmenami. V spoločnosti dlho pretrvával model tradičnej rodiny a v jeho rámci tiež tradičné poňatie manželského zväzku. Alternatívne formy rodinného života sa začali v ďaleko väčšej miere uplatňovať až v posledných desaťročiach a deti sa tak podstatne častejšie rodia i do zväzkov, ktoré nie sú právne ukotvené. Tieto formy partnerských vzťahov sú vnímané zo spoločenského hľadiska ako rovnocenné manželskému zväzku.

Forma dnešnej rodiny sa v priebehu dejín menila. Tradičná predstava ľudí sa zakladá len na znalosti monogamnej formy manželského spoluzitia a pomerne menej je známa iná forma manželstva.

POZNÁMKY

Ľudstvo a človek sa od svojho vzniku po súčasnosť vyvíjali v troch základných historických obdobiach:

- v období divožstva,
- v období barbarstva,
- v období civilizácie.

V období divožstva prešli ľudia najnižším stupňom svojho vývoja. Žili na stromoch, živili sa plodmi, korenkami a postupne si vytvorili artikulovanú reč. Na najvyššom stupni tohto vývojového obdobia sa začali ľudia usadzovať v osadách a utvárať prvotný model rodiny. Kvôli svojej obrane sa začali združovať do skupín. V tomto období tvoril základ prvotnej rodiny skupinové manželstvo. V tejto forme manželstva žili celé skupiny mužov a žien. Pôvodný heterizmus postupne mizol. Pohlavné a manželské vzťahy začali prechádzať dvoma vývojovými obdobiami. Prvé obdobie je charakterizované rodinou pokrvného príbuzenstva, v ktorej sú dovolené všetky vzájomné pohlavné styky v tej istej generácii, okrem stykov medzi rodičmi a deťmi. Druhé obdobie je charakteristické rodinou blízkych druhov, v ktorej už nie je dovolený pohlavný styk medzi bratom a sestrou. Vzniká rod.

Vo všetkých formách prvotnej rodiny, ktorej základom je skupinové manželstvo je isté, kto je matkou detí. Otec je prakticky neznámy. Právo je založené na matke rodu – matriarchát.

V období barbarstva sa pracovné nástroje zdokonalili, a tým bola možnosť obživy, sebazáchovy umožnená aj menším skupinám ľudí. Vo vnútri rodu vznikali čoraz menej početné manželstvá. Výsledkom bol vznik párového manželstva, ako základu párovej rodiny, založenej na polygamii. V tomto manželstve začali okrem biologických a spoločensko-ekonomických vzťahov pôsobiť aj zložité duševné vzťahy. V takejto rodine sa už otec stáva istým a známym. Narastá význam mužov, pretože sa stávajú tvorcami a vlastníkami majetku. Matriarchát sa postupne mení v patriarchát.

V období civilizácie dochádza k ďalšiemu vývoju nástrojov a celej spoločnosti, čo napomáha tomu, aby vznikla malá individuálna rodina, založená spravidla na monogamii. Pozostáva iba z manželského páru a detí, a to pod vládou otca rodiny. Z párovej rodiny vzniká postupne monogamná rodina, v ktorej dochádza k upevneniu vzťahov medzi manželmi a stupňovaniu nárokov na ženinu vernosť. Monogamia platila po stáročia iba pre ženy. Účelom monogamnej rodiny sa stalo plodenie detí, u ktorých bolo známe otcovstvo a tým účasť detí na rozdelení rodinného bohatstva. Dedičmi sa mohli stať len vlastné deti otca.

Proces zmien, ktoré podstatne ovplyvnili význam rodiny a jej postavenie v spoločnosti, je možné pozorovať od prelomu 15. a 16. storočia, keď formálne organizácie začali nahrádzať dovtedy stabilné, sebestačné a výrazne hierarchizované domácnosti. Niektoré pôvodné funkcie rodiny jej začali byť odnímané, objavovali sa názory, že sa stáva nahraditeľnou a čiastočne aj zbytočnou.

Zvýšený záujem o rodinu prinieslo osvietenstvo, hlavne 19. storočie, ktoré inšpirovalo mnoho autorov komparatívnych štúdií. H. J. S. Maine, E. B. Tylor, L. H. Morgan, F. Engels a J. G. Frazer položili základ novodobého bádania o rodine a snažili sa o systematizáciu poznatkov o rodine, jej rôznych typoch a formách.

Zmeny vo vnútri rodiny, ale aj zmeny v jej postavení v spoločnosti priniesla novodobá industrializácia. Začali sa objavovať príznaky tzv. krízy rodiny. Strata intimitaty a potlačanie individuality v prospech byrokratických a formalizovaných mechanizmov a profesionalizácia činností, ukazujú rodinu ako konfliktnú jednotku, ktorá často stráca svoje pôvodné poslanie a prestáva plniť svoje pôvodné ciele.

Na druhej strane súčasná rodina stále ukazuje svoju silnú životaschopnosť, efektívnosť pôsobenia vnútorných mechanizmov a morálnu podporu svojich členov, čím ich svojím spôsobom pripravuje i pre mimorodinné, hlavne profesionálne role.

V súlade so zmenou spoločenských podmienok aj život v rodine prechádza vlastným vývojom, v dôsledku čoho sa tradičná rodina postupne zmenila na rodinu modernú.

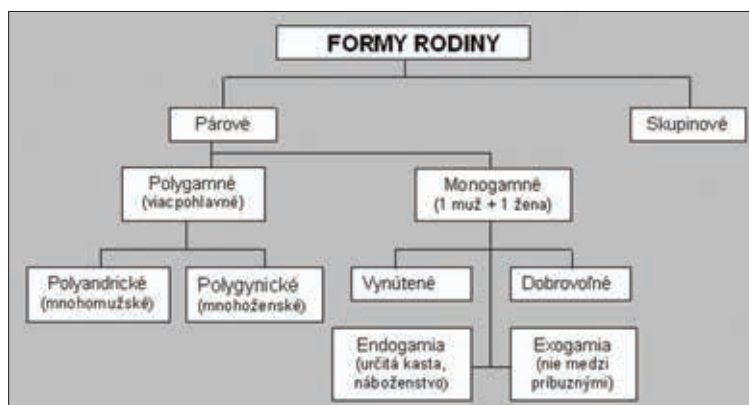
2 FORMY A FUNKCIE RODINY

Rodina, z ktorej človek pochádza sa nazýva pôvodná rodina. V dospelosti si ľudia zakladajú novú rodinu, ktorá sa označuje ako vlastná (založená) rodina. Poznáme aj širšiu rodinu, ktorú tvoria matka, otec, deti, starí rodičia a prastarí rodičia. Z hľadiska vnútornej štruktúry rozlišujeme rodinu:

- úplnú – otec, matka, deti (rodičia môžu byť aj nevlastní),
- neúplnú – chýba jeden z rodičov (slobodná matka, po rozvode, po úmrtí...).

Existuje mnoho kritérií na delenie rodín. Najjednoduchšie je delenie podľa:

- typu manželstva – polygamná rodina, monogamná rodina,
- formy usporiadania rodiny – základná rodina, rozšírená rodina,
- vzoru autority v rodine – patriarchálna, matriarchálna, egalitárna (moc v rodine je rovnomerne rozdelená),
- odvodzovania pôvodu – patrilineárny typ rodiny, matrilineárny typ rodiny, biletirálny (pôvod odvodený z matkinej aj otcovej strany) typ rodiny,
- vzťahov v rodine – úplná rodina, neúplná rodina, harmonická rodina, disharmonická rodina.

Obrázok 1: Formy rodiny ¹⁾

1) POLONSKÝ, D. - MATIS, J.: Rodina vojenského profesionála.

POZNÁMKY

Funkcie rodiny svojím spôsobom vyjadrujú miesto rodiny v spoločnosti a sú dôležité pre ďalšiu existenciu a rozvoj človeka. Rodina plní v spoločnosti tieto základné funkcie:

- biologickú,
- výchovnú,
- ekonomickú
- emocionálnu.

Biologická funkcia rodiny zabezpečuje udržanie života počatím a narodením nového človeka. Rodina odovzdáva deťom biologickú dedičnosťou všetky znaky, ktoré potomstvo získava prostredníctvom génov. Biologická funkcia rodiny má tieto základné sprievodné znaky:

- pomernú stabilitu manželských zväzkov,
- rovnováhu medzi uzatváraním manželstva a rozvodovosťou,
- rovnováhu medzi kojeneckou úmrtnosťou a pôrodnosťou,
- pocit rovnováhy u obidvoch manželov.

Výchovná funkcia rodiny dáva jednotlivcovi pocit sociálneho vedomia, vytvára u neho normy sociálneho správania. Celý tento proces sa uskutočňuje od narodenia dieťaťa do rodiny a všeobecne sa označuje ako proces socializačný, teda proces začleňovania sa jedinca do spoločnosti. Rodina je základnou sociálnou skupinou, cez ktorú sa jedinec dostáva do styku s inými sociálnymi skupinami. Rodina reguluje základné potreby človeka a určuje jeho činnosti. Jedinec si osvojuje určité vzorce sociálneho správania, ktoré sú v danej rodine uznávané. Rodinná výchova je nenahraditeľná, pretože má špecifické rysy individuálneho pôsobenia na dieťa. Efektívne naplnenie výchovnej funkcie rodiny predpokladá citovú stabilitu v rodine, jednoznačnosť výchovných vplyvov pre intelektuálny a emocionálny vývoj detí, zaistenie základných životných potrieb dieťaťa a zaistenie a uspokojenie kultúrnych potrieb. Základom výchovnej funkcie rodiny je vštepovanie určitých kultúrnych návykov a to hlavne deťom, ktoré si v rodine vytvárajú svoju hodnotovú orientáciu a svoj hodnotový systém.

Ekonomická funkcia rodiny prešla najväčšími zmenami, pretože rodina postupne prestala byť výrobnou jednotkou a stala sa skôr jednotkou spotrebnou. Rodina sa stala sociálnou skupinou, v ktorej jej členovia trávajú hlavne svoj mimopracovný čas. Plnenie ekonomickej funkcie je závislé od celkovej ekonomickej situácie a ekonomickeho vývoja v danej spoločnosti. Príjmy a výdavky rodiny tvoria základnú štruktúru podmienok pre plnenie ekonomickej funkcie rodiny, ktorá výrazným spôsobom pôsobí aj na ostatné funkcie rodiny.

Emocionálna funkcia rodiny a uspokojovanie emocionálnych potrieb patrí medzi dôležité funkcie rodiny, lebo potreby pre intímny, emocionálny život vo vzťahu k druhému pohlaviu tvoria dôležitú súčasť existencie každého jedinca. Vyžaduje plne rozvinutého človeka, zrelého, zodpovedného, pre ktorého je už citový vzťah

trvalou základňou pre istotu a bezpečie. Model rodiny, ktorý si spoločnosť vytvorila, má korigovať a zabezpečiť istú kontrolu nad sexuálnym životom jej príslušníkov. V súčasnej dobe badať určité uvoľnenie rodinných zväzkov, ktoré sú často v rozpore s tradičnými predstavami vernosti a súdržnosti manželských párov. Manželia hľadajú na seba skôr ako partneri s potenciálne rovnakými právami a povinnosťami.

3 RODINA PROFESIONÁLNEHO VOJAKA ²⁾

V súčasnosti má každý človek v otázkach založenia rodiny čoraz väčšiu slobodu. Môže sa rozhodnúť, či si rodinu založí alebo nezaloží, uzavrie formálny zväzok manželstva alebo zotrvá v partnerskom zväzku. Táto sloboda sa vzťahuje aj na otázku detí, ich počtu a spôsob výchovy.

Ako je to s rodinným stavom, s počtom detí, s materskou a rodičovskou dovolenkou príslušníkov Ozbrojených síl Slovenskej republiky (ďalej len „OS SR“) dokumentujú štatistické údaje Oddelenia personálnej štatistiky a kontroly Odboru personálnych informácií Personálneho úradu OS SR (ďalej len „PÚ OS SR“) v tabuľkách 1 až 3. Údaje o materskej a rodičovskej dovolenke profesionálnych vojakov OS SR za obdobie rokov 2014 – 2017 sú graficky znázornené na obrázku 2.

Rodina stále patrí a bude patriť medzi prioritné hodnoty v živote profesionálneho vojaka. V rokoch 2014 – 2017 sa v OS SR percento vojakov v manželskom zväzku pohybovalo približne na rovnakej úrovni, t. j. 55 %. Percento slobodných profesionálnych vojakov sa každoročne pohybovalo na úrovni približne 37 %. Takmer 60 % profesionálnych vojakov malo aspoň jedno dieťa.

Tabuľka 1: Rodinný stav profesionálnych vojakov OS SR v rokoch 2014 – 2017

Skutočné počty PrV		druh/ družka	ovdovely/á	rozvedený	slobodný/á	ženatý/ vydatá	
2017	Vojak	10978	38	19	694	4068	6159
	Vojačka	1331	2	4	184	516	625
	Spolu	12309	40	23	878	4584	6784
2016	Vojak	11085	39	17	710	4086	6233
	Vojačka	1248	2	4	178	459	605
	Spolu	12333	41	21	888	4545	6838
2015	Vojak	11363	36	15	741	4197	6374
	Vojačka	1216	2	4	176	436	598
	Spolu	12579	38	19	917	4633	6972
2014	Vojak	11272	39	13	727	4097	6396
	Vojačka	1149	2	4	184	385	574
	Spolu	12421	41	17	911	4482	6970

2) Pod pojmom profesionálny vojak sa rozumie aj profesionálna vojačka.

POZNÁMKY

Tabuľka 2: Počet detí u profesionálnych vojakov OS SR v rokoch 2014 – 2017

Skutočné počty PrV			Počet detí								Počet PrV, ktorí majú jedno a viac detí
			0	1	2	3	4	5	6	7	
2017	Vojak	10978	4517	2693	3054	622	81	8	3		6461
	Vojačka	1331	482	401	389	52	7				849
	Spolu	12309	4999	3094	3443	674	88	8	3	0	7310
2016	Vojak	11085	4540	2760	3089	602	83	8	3		6545
	Vojačka	1248	416	402	373	49	8				832
	Spolu	12333	4956	3162	3462	651	91	8	3	0	7377
2015	Vojak	11363	4624	2877	3161	601	89	6	4	1	6739
	Vojačka	1216	407	382	369	50	8				809
	Spolu	12579	5031	3259	3530	651	97	6	4	1	7548
2014	Vojak	11272	4547	2900	3131	598	84	7	4	1	6725
	Vojačka	1149	365	379	352	46	7				784
	Spolu	12421	4912	3279	3483	644	91	7	4	1	7509

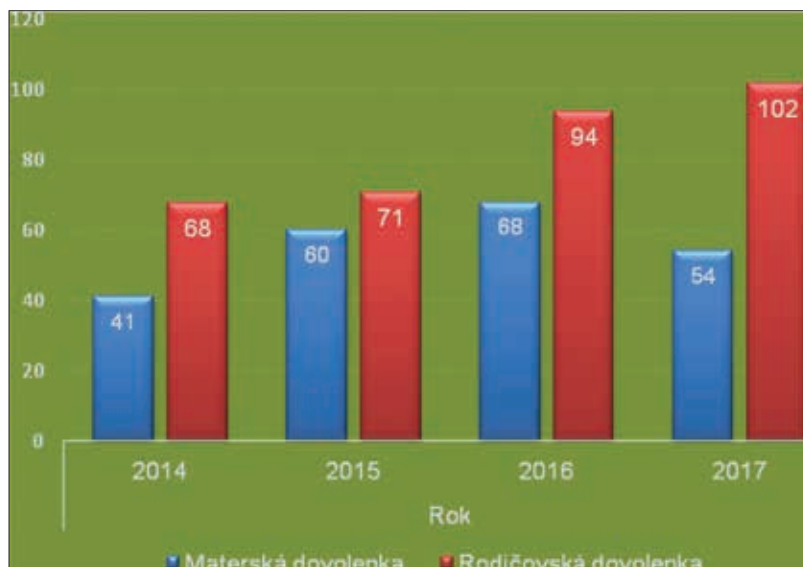
(Údaj o počte detí profesionálnych vojakov v rokoch 2014 – 2017 nezohľadňuje vojenské manželské páry s deťmi)

Tabuľka 3: Materská a rodičovská dovolenka profesionálnych vojakov OS SR v rokoch 2014 – 2017

Dôvod opatrenia PrV	Rok							
	2014		2015		2016		2017	
	Muži	Ženy	Muži	Ženy	Muži	Ženy	Muži	Ženy
Materská dovolenka	0	41	1	59	1	67	2	52
	41		60		68		54	
Rodičovská dovolenka	11	57	6	65	15	79	19	83
	68		71		94		102	
Celkom	11	98	7	124	16	146	21	135
	109		131		162		156	

Rodina profesionálneho vojaka má všetky všeobecne typické znaky ako ostatné rodiny. Plní základné funkcie rodiny, ale tým, že aspoň jeden z rodičov vykonáva štátnu službu, má takáto rodina určité obmedzenia.

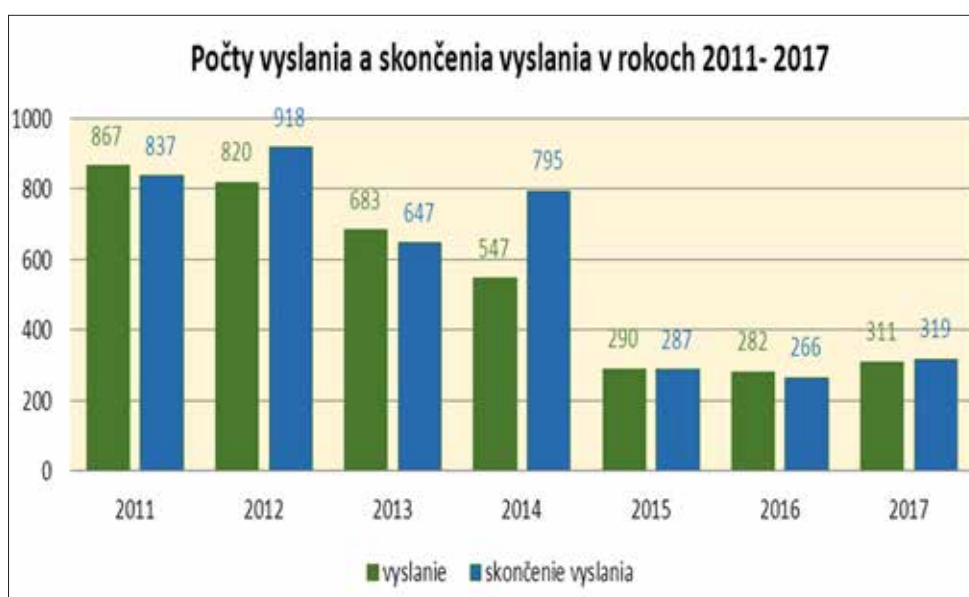
Chod rodiny ovplyvňuje do veľkej miery fakt, že vojak slúži podľa potrieb OS SR. Profesionálny vojak si musí rodinné povinnosti doladiť a skĺbiť s vojenským povoláním.

Obrázok 2: Materská a rodičovská dovolenka profesionálnych vojakov v rokoch 2014 – 2017

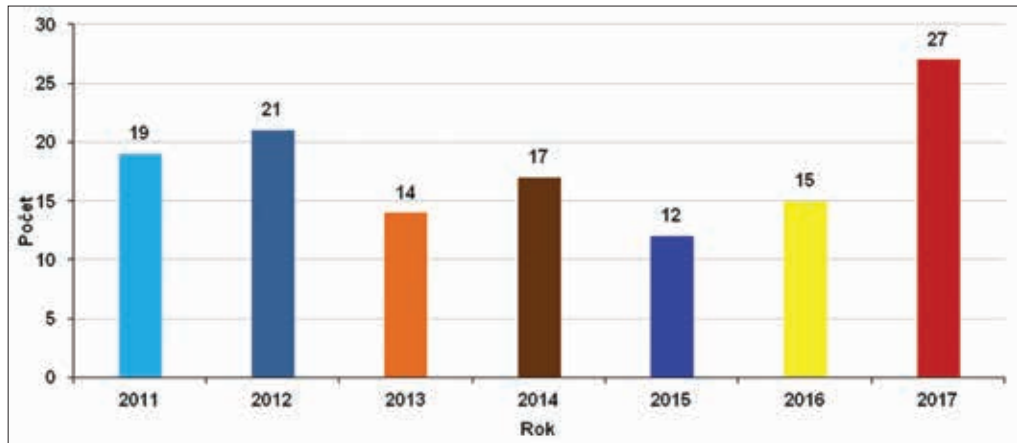
Výkon vojenského povolania kladie neľahké požiadavky aj na ostatných členov rodiny. Špecifickosť vojenského povolania prináša so sebou niektoré situácie, ktoré si vyžadujú zvýšené nároky na adaptáciu všetkých členov rodiny – odlúčenosť, služobné cesty, cvičenia, služby, misie, atď. Rodiny profesionálnych vojakov vedia, že vyslanie na plnenie úloh mimo územia SR je jednou z najťažších situácií vojenského života.

Účasť našich vojakov v zahraničných vojenských operáciách vnáša nový rozmer nielen do ich profesionálneho, ale v konečnom dôsledku aj do ich súkromného života. Počty a miesta pôsobenia vyslaných profesionálnych vojakov do operácií medzinárodného krízového manažmentu (ďalej len „MKM“) sú znázornené v nasledujúcich obrázkoch.

Obrázok 3: Počty vyslania a skončenia vyslania v rokoch 2011 – 2017

POZNÁMKY

Obrázok 4: Počty vyslaných žien v MKM v rokoch 2011 – 2017

Obrázok 5: Miesta pôsobenia profesionálnych vojakov vyslaných na plnenie úloh mimo územia SR v roku 2017

Dlhodobé odlúčenie od vlastnej rodiny, blízkych a známych prináša so sebou množstvo rizík. Rodiny profesionálnych vojakov, ktorí plnia úlohy mimo územia Slovenskej republiky, by mali byť pripravené na zvládanie záťažových situácií, ktoré môžu mať negatívny vplyv na fungovanie rodiny. V rodine vojaka je počas jeho nasadenia narušená:

- socializačno-výchovná funkcia, pretože výchova detí počas tohto obdobia je na pleciach jedného z rodičov,
- emocionálna funkcia, lebo emočné uspokojenie funguje medzi manželmi a deťmi len na diaľku (telefón, skype, e-mail...).

Veľmi silným faktorom, ktorý ovplyvňuje rodinu profesionálneho vojaka pred nasadením a počas nasadenia vo vojenskej operácii je strach o jeho zdravie a život, ako aj strach zo samotného odlúčenia. Rovnaké obavy má aj vyslaný profesionálny vojak o svoju rodinu, najmä s ohľadom na fakt, že nie je so svojimi najbližšími a nemá možnosť okamžite im pomôcť.

Vojak, ktorý sa v duchu zaoberá myšlienkou, či je doma všetko v poriadku, sa ťažšie sústreďuje na plnenie úloh. Má veľmi obmedzenú možnosť aktívne zasiahnuť a vyriešiť vzniknuté problémy, čo môže mať na jeho psychický stav veľmi negatívny vplyv. Rodina výrazným spôsobom ovplyvňuje morálne a v konečnom dôsledku aj bojové vlastnosti nasadeného profesionálneho vojaka.

Podpora rodín profesionálnych vojakov vyslaných na plnenie úloh mimo územia Slovenskej republiky je pre OS SR dôležitá aj z dôvodu jej priameho dopadu na bojový potenciál všetkých príslušníkov jednotky. Podceňovanie tejto zložky môže znížiť bojaschopnosť vyslaného profesionálneho vojaka, čo môže mať negatívne následky nielen pre samotného vojaka a ostatných príslušníkov jednotky, ale v konečnom dôsledku aj na celé OS SR.

V záujme spoločnosti sú dobré rodinné vzťahy (fungujúca rodina), čo rovnako platí aj o rodine profesionálneho vojaka. Už v roku 2000 bola spracovaná prvá Konceptia starostlivosti o rodiny vojakov vykonávajúcich službu v zahraničí v mierových misiách. Následne vyšiel rozkaz ministra obrany, ktorý stanovoval realizáciu konkrétnych úloh v tejto oblasti.

V novembri 2013 schválil minister obrany SR Konceptiu starostlivosti o rodiny profesionálnych vojakov vyslaných na plnenie úloh mimo územia SR. Následne náčelník Generálneho štábu OS SR (ďalej len „GŠ OS SR“) vydal Metodické usmernenie pre veliteľov a určené tímy pracovníkov zodpovedných za starostlivosť o rodiny profesionálnych vojakov vyslaných na plnenie úloh mimo územia Slovenskej republiky.

Aktuálne je v platnosti Metodické usmernenie pre veliteľov a určené tímy pracovníkov zodpovedných za starostlivosť o rodiny profesionálnych vojakov vyslaných na plnenie úloh mimo územia Slovenskej republiky (ďalej len „metodické usmernenie“) č. ŠbPO-367/2018, schválené náčelníkom GŠ OS SR. Uvedené metodické usmernenie je účinné od 1. apríla 2018.

4 METODICKÉ USMERNENIE

Počas nasadenia profesionálnych vojakov vznikajú v rodinách rôzne situácie, na ktoré nasadený profesionálny vojak, ani rodinní príslušníci nemysleli, neboli na ne pripravení. Z tohto dôvodu sú vo vojenských útvaroch vytvorené tímy pracovníkov zodpovedných za starostlivosť o rodiny profesionálnych vojakov pred vyslaním, počas vyslania a po ukončení vyslania na plnenie úloh mimo územia Slovenskej republiky, aby práve v takýchto situáciách mohli pomôcť. Pre zjednotenie postupu veliteľov vojenských útvarov a tímov pracovníkov zodpovedných za starostlivosť o rodiny slúži spomínané metodické usmernenie.

Súčasťou starostlivosti o rodiny profesionálnych vojakov vyslaných na plnenie úloh mimo územia Slovenskej republiky je aj podpora rodinám počas vyslania. Starostlivosť o rodiny sa uskutočňuje pred vyslaním, počas vyslania a po ukončení vyslania profesionálnych vojakov na plnenie úloh na účely:

- vojenskej operácie,
- mierovej pozorovateľskej misie,

POZNÁMKY

- plnenia záväzku z medzinárodnej zmluvy o spoločnej obrane proti napadnutiu,
- vojenského cvičenia mimo územia SR v trvaní viac ako 30 dní.

Starostlivosť o rodiny profesionálnych vojakov vyslaných **do vojenskej operácie** sa realizuje prostredníctvom stretnutí s rodinami a prostredníctvom telefonického, mailového alebo písomného kontaktu. Niektoré útvary organizujú kultúrno-spoločenské a športové podujatia alebo aktivity pre deti, na ktoré pozývajú tieto rodiny.

Starostlivosť o rodiny profesionálnych vojakov, ktorí pôsobia **v pozorovateľských misiách** vykonáva určená osoba zodpovedná za realizáciu starostlivosti o rodiny, predovšetkým formou telefonického, mailového alebo písomného kontaktu.

Starostlivosť o rodiny profesionálnych vojakov **jednotky plniacej záväzok z medzinárodnej zmluvy o spoločnej obrane proti napadnutiu** sa realizuje prostredníctvom stretnutí s rodinami a formou telefonického, mailového alebo písomného kontaktu. Prvé stretnutie sa realizuje spravidla mesiac po vyslaní a druhé v deň slávnostného privítania z finančných prostriedkov určených na túto aktivitu.

Starostlivosť o rodiny profesionálnych vojakov vyslaných **mimo územia SR na účely vojenského cvičenia v trvaní viac ako 30 dní** je realizovaná prostredníctvom jedného stretnutia s rodinami. Stretnutie sa vykonáva spravidla v polovici vyslania formou telefonického, mailového alebo písomného kontaktu.

V prípade úmrtia alebo ťažkej ujmy na zdraví profesionálneho vojaka v čase vyslania na plnenie úloh mimo územia SR, príslušníci psychologической služby rezortu obrany SR poskytujú krízovú intervenciu pre pozostalých a rodinu.

Za starostlivosť o rodiny zodpovedá:

- veliteľ zodpovedný za prípravu pred operáciou (ďalej len „určený veliteľ“),
- veliteľ vysielajúceho útvaru (ďalej len „vysielajúci veliteľ“).

Starostlivosť o rodiny vyslaných profesionálnych vojakov sa skladá z troch fáz:

- prípravnej,
- realizačnej,
- vyhodnocovacej.

Priebeh jednotlivých fáz starostlivosti o rodiny vyslaných profesionálnych vojakov je podrobne opísaný v uvedenom metodickom usmernení.

Určený a vysielajúci veliteľ určí v prípravnej fáze tím pracovníkov zodpovedných za starostlivosť o rodiny profesionálnych vojakov a zverejnení ho vo vnútornom rozkaze. Zoznam členov tímu pre starostlivosť o rodiny a plán stretnutí s rodinami zašle určený a vysielajúci veliteľ na Oddelenie psychologických a sociologických činností Personálneho úradu OS SR (ďalej len „OdPSČ PÚ OS SR“).

Členmi tímu pre starostlivosť o rodiny sú:

- vedúci tímu, určený dôstojník s vojenskou hodnosťou minimálne nadporučík,

- pracovník personálneho manažmentu, psychológ, lekár, právny poradca, vojenský duchovný.

Vedúci tímu predloží určenému alebo vysielajúcemu veliteľovi na schválenie plán stretnutí s rodinami najneskôr 30 dní pred nasadením do vojenskej operácie, pred vyslaním jednotky na účely vojenského cvičenia, respektíve bezprostredne po certifikácii jednotky. Nadviaže kontakt s určeným príslušníkom z vyslaných jednotiek, ktorý je zodpovedný za spoluprácu s tímom pre starostlivosť o rodiny (neplatí to pre jednotku v rámci plnenia záväzku z medzinárodnej zmluvy o spoločnej obrane proti napadnutiu a pre účely vojenského cvičenia). Ďalej vedúci tímu zabezpečí distribúciu služobného telefónneho čísla a mailovej adresy osoby prvého kontaktu zo svojho tímu rodinným príslušníkom (rodinní príslušníci profesionálneho vojaka sú osoby, ktoré určí vyslaný profesionálny vojak v Zozname kontaktných osôb). Súčasne informuje vysielaných profesionálnych vojakov o pripravovaných stretnutiach a zabezpečí realizáciu plánovaných stretnutí s rodinnými príslušníkmi. O požiadavkách zo strany rodinných príslušníkov informuje určeného alebo vysielajúceho veliteľa a v zmysle ich pokynov zabezpečuje realizáciu požiadaviek. Vedúci tímu najneskôr 15 dní od posledného stretnutia s rodinami zvolá poradu členov tímu pre starostlivosť o rodiny a vyhodnotí jej činnosť.

Osoba prvého kontaktu je určená z členov tímu, prijíma prípadné podnety a požiadavky rodinných príslušníkov prostredníctvom telefonického, mailového, prípadne písomného kontaktu a informuje o nich vedúceho tímu/veliteľa.

Pracovník personálneho manažmentu zodpovedá za spracovanie zoznamu kontaktných osôb, ktorých určia vysielaní profesionálni vojaci. Získané údaje na kontaktné osoby priebežne verifikuje a aktualizuje. Zároveň vedie príslušnú administratívnu agendu, spisový obal na spracovávanie sprievodných spisov, hlásení, plánu, zasielanie pozvánok a pod.

Psychológ sa zúčastňuje na všetkých stretnutiach s rodinami a zároveň v súlade s programom stretnutí zabezpečuje edukáciu problematiky súvisiacej so psychologickými rizikami vyplývajúcimi z dlhodobého odlúčenia, návratu z vyslania, ako aj s možnými psychickými poruchami spôsobeným nadmernou psychickou záťažou, ktorými môže byť profesionálny vojak po návrate z vyslania zasiahnutý. Poskytuje rodinným príslušníkom psychologické poradenstvo, v prípade úmrtia alebo ťažkej ujmy na zdraví profesionálneho vojaka v čase vyslania na plnenie úloh mimo územia SR, poskytuje rodinným príslušníkom psychologickú krízovú intervenciu. Psychológ je spravidla aj osobou prvého kontaktu.

Psychologické poradenstvo pred vyslaním, počas vyslania a po vyslaní je poskytované profesionálnym vojakom a aj rodinným príslušníkom na požiadanie. Profesionálni vojaci spolu s príručkou na misiu majú k dispozícii aj kartičku kontaktov na psychológov. Tieto platia rovnako, v prípade potreby, aj pre rodinných príslušníkov. Sú to kontakty na:

1. e-mailové psychologické poradenstvo (psychoporadna@mil.sk),
2. kontakt na psychológa na domovskom útvare,
3. kontakt na psychológa určeného pre jeho rotáciu.

POZNÁMKY

Počas rozlúčky dostanú rodinní príslušníci brožúru s názvom „Odlúčenie a rodina“, v ktorej sú uvedené praktické rady, ktoré by mohli byť nápomocné pri prekonávaní obdobia odlúčenia a následného začleňovania sa profesionálnych vojakov do rodinného života po návrate z nasadenia.

Vojenský duchovný zabezpečuje počas stretnutí s rodinami vykonanie bohoslužby a v rámci starostlivosti o rodiny poskytuje duchovnú pomoc a podporu. V prípade úmrtia alebo ťažkého zranenia profesionálneho vojaka v čase vyslania na plnenie úloh mimo územia SR poskytuje rodinným príslušníkom duchovnú pomoc a podporu.

Právny poradca veliteľa na základe svojich kompetencií vypracuje rozsah právnej pomoci, ktorú môže poskytnúť rodinným príslušníkom vyslaného profesionálneho vojaka, prípadne poskytne kontakt na právnu pomoc civilného zariadenia v mieste posádky.

Lekár na základe svojich kompetencií vypracuje rozsah činností, ktoré môže poskytnúť rodinným príslušníkom. Úzko spolupracuje so psychológom.

Veliteľ jednotky v operácii v záverečnej fáze spoločnej prípravy jednotky určí **profesionálneho vojaka** (príslušníka z vyslanej jednotky), **ktorý je zodpovedný za spoluprácu s tímom pre starostlivosť o rodiny**. V jednotke plniacej záväzok z medzinárodnej zmluvy o spoločnej obrane proti napadnutiu a v jednotke vyslanej na vojenské cvičenie sa vzhľadom na špecifickosť plnených úloh neurčuje príslušník zodpovedný za spoluprácu s tímom pre starostlivosť o rodiny.

Vysielajúci veliteľ v súvislosti s mierovými pozorovateľskými misiami taktiež určí osobu zodpovednú za realizáciu starostlivosti o rodiny.

Realizácia starostlivosti o rodiny profesionálnych vojakov vyslaných do vojenskej operácie

S rodinami profesionálnych vojakov sú realizované tri stretnutia. Prvé a tretie stretnutie zabezpečuje **určený veliteľ** v rámci rozlúčky a slávnostného privítania vyslaných profesionálnych vojakov. Stretnutia sú realizované z finančných prostriedkov určených na tieto aktivity. Druhé stretnutie realizuje **vysielajúci veliteľ** približne v polovici vyslania. Na stretnutie je stanovený limit šesť eur na jedného vyslaného profesionálneho vojaka. Žiadosť o vyčlenenie finančných prostriedkov na druhé stretnutie zasiela vysielajúci veliteľ priamo veliteľovi Strategického centra krízového manažmentu GŠ OS SR (ďalej len „SCKM GŠ OS SR“).

Vysielajúci veliteľ počas vyslania zabezpečuje mailový a telefonický kontakt. Pozyva rodinných príslušníkov na útvarové aktivity. V prípade potreby zabezpečuje psychologickú krízovú intervenciu.

Realizácia starostlivosti o rodiny profesionálnych vojakov vyslaných do mierovej pozorovateľskej misie

Osoba zodpovedná za realizáciu starostlivosti o rodinu informuje prostredníctvom služobného mailu kontaktné osoby o aktivitách vojenského útvaru. Napríklad

podujatia OS SR, kultúrno-spoločenské a športové podujatia a iné. Ak o to rodina požiada, poskytuje jej kontakty na útvár, psychológa alebo duchovného v mieste bydliska.

Realizácia starostlivosti o rodiny profesionálnych vojakov vyslaných mimo územia SR v rámci plnenia záväzku z medzinárodnej zmluvy o spoločnej obrane proti napadnutiu

S rodinami profesionálnych vojakov sú realizované dve stretnutia. Prvé stretnutie sa koná spravidla mesiac po vyslaní a druhé stretnutie v deň slávnostného privítania. Stretnutia s rodinami sú realizované z finančných prostriedkov určených na tieto aktivity.

Realizácia starostlivosti o rodiny profesionálnych vojakov vyslaných mimo územia SR na účely vojenského cvičenia v trvaní viac ako 30 dní

S rodinami profesionálnych vojakov je realizované jedno stretnutie spravidla v polovici vyslania. Na stretnutie je stanovený limit dve eurá na jedného vyslaného profesionálneho vojaka. Žiadosť o vyčlenenie finančných prostriedkov na stretnutie zasiela vysielajúci veliteľ náčelníkovi Štábu pre podporu operácií GŠ OS SR. Program stretnutia je zameraný na informovanie rodinných príslušníkov o vyslaných profesionálnych vojakoch a o aktuálnej situácii v priestore vyslania. Starostlivosť o rodiny je realizovaná aj formou telefonického, mailového alebo písomného kontaktu.

Vojenské útvary v rámci realizovaných akcií pozývajú rodiny vyslaných profesionálnych vojakov mimo územia SR na rôzne akcie, napríklad na Deň detí, Mikuláša, vianočné besiedky, karnevaly, deň otvorených dverí, deň OS SR, letné tábory a iné.

O priebehu realizovanej starostlivosti o rodiny profesionálnych vojakov zasielajú určení aj vysielajúci velitelia hlásenia o priebehu realizovanej starostlivosti na OdPŠČ PÚ OS SR. Na základe hlásení vypracuje OdPŠČ PÚ OS SR analýzu zrealizovanej starostlivosti o rodiny a zašle ju do 31. marca, za predchádzajúci kalendárny rok, na Oddelenie personálnej podpory Odboru personálneho manažmentu Štábu pre podporu operácií GŠ OS SR.

5 ZÁVER

Rodina je miestom, ktoré poskytuje jej členom bezpečie a oporu. Rodina znamená množstvo povinností, akými sú starostlivosť o deti, prípadne o iných rodinných príslušníkov, zvládanie domácich povinností, organizovanie spoločných aktivít a pod. Zvládanie všetkých týchto rodinných a pracovných povinností je náročné a vyžaduje si rozdelenie úloh v rámci domácnosti medzi manželmi či partnermi. Výkon vojenského povolania, aspoň u jedného z rodičov, prináša prispôsobenie sa každého člena rodiny. V dôsledku častého odlúčenia musí rodina zvládať rôzne záťažové situácie. Vyslanie profesionálneho vojaka do vojenskej operácie, misie alebo na vojenské cvičenie je výzvou nielen pre samotného vojaka, ale aj pre celú jeho rodinu. Rodinné problémy môžu byť pre vyslaných profesionálnych vojakov závaž-

POZNÁMKY

ným stresovým faktorom. K väčšej psychickej pohode vojakov prispieva, ak vedia, že ich rodinám doma je zo strany Ozbrojených síl SR poskytnutá náležitá pozornosť a podpora.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

ČUKAN, K.: Rodina profesionálneho vojaka ako objekt záujmu rezortu obrany. In: *Súčasný stav a možný vývoj kvality života rodiny profesionálneho vojaka, Zborník z medzinárodnej vedecko-odbornej konferencie 23. – 24. októbra 2014*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika, 2014, s. 80-88. ISBN 978-80-8040-499-4.

FEDÁKOVÁ, D.: *Pracovné a rodinné prostredie zamestnaných*. Prešov : Universum, 2011. 99 s. ISBN 978-80-89045-70-6.

GIDDENS, A.: *Sociologie*. 1. vyd. Praha : Argo, 1999. 595 s. ISBN 80-7203-124-4.

HORVÁTH, E. - VARGA, E.: *Zákon o rodine*. Bratislava : Wolters kluwer, 2014. 652 s. ISBN 978-80-8168-021-2.

HURNÝ, R.: Rodina ako pilier občianskej spoločnosti a štátu očami Hegela. In: *Súčasný stav a možný vývoj kvality života rodiny profesionálneho vojaka, Zborník z medzinárodnej vedecko-odbornej konferencie 23. – 24. októbra 2014*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika, 2014, s. 143-153. ISBN 978-80-8040-499-4.

JANDOUREK, J.: *Sociologický slovník*. 1. vyd. Praha : Portál, 2001. 285 s. ISBN 80-7178-535-0.

JANEČEK, V. - POLONSKÝ, D. - MATIS, J. - KMOŠENA, M. - TOMÍČEK, F. - KORČOKOVÁ, Z.: *Výkladový slovník základných pojmov z pedagogiky, psychológie a sociológie*. 1. vyd. Bratislava : Generálny štáb OS SR, 2007. 152 s. ISBN 978-80-969362-1-2.

KAČÁNI, V. - MIKLOŠ, J.: *Rodina, výchova, delikvencia*. Bratislava : Smena, 1975. 135 s. *Koncepcia starostlivosti o rodiny profesionálnych vojakov vyslaných na plnenie úloh mimo územia Slovenskej republiky, č. ŠbPO-31-48/2013*. Bratislava : Generálny štáb OS SR, 2013. 27 s.

MARTINSKÁ, M. - TÉGLAŠIOVÁ, J.: Skúsenosti v práci s rodinami vojakov pôsobiacich mimo územie Slovenskej republiky. In: *Súčasný stav a možný vývoj kvality života rodiny profesionálneho vojaka, Zborník z medzinárodnej vedecko-odbornej konferencie 23. – 24. októbra 2014*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika, 2014, s. 258-275 ISBN 978-80-8040-499-4.

MARUŠIAK, M.: *Súčasný problémy rodiny a manželstva*. 1.vyd. Bratislava : Vydavateľstvo politickej literatúry, 1963. 210 s.

MATIS, J.: Kvalita života rodiny profesionálneho vojaka. In: *Súčasný stav a možný vývoj kvality života rodiny profesionálneho vojaka, Zborník z medzinárodnej vedecko-odbornej konferencie 23. – 24. októbra 2014*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika, 2014, s. 7-27. ISBN 978-80-8040-499-4.

MATIS, J. - HAMAJ, P. - MARTINSKÁ, M.: *Sociológia armády*. Liptovský Mikuláš : AOS, 2008, s. 188-192. ISBN 978-80-8040-361-4.

Metodické usmernenie pre veliteľov a určené tímy pracovníkov zodpovedných za starostlivosť o rodiny profesionálnych vojakov vyslaných na plnenie úloh mimo územia SR, č. ŠbPO – 367/2018, Bratislava : Generálny štáb OS SR, 2018. 22 s.

MONTOUSSÉ, M. - RENOUIARD, G.: *Přehled sociologie*. 1. vyd. Praha : Portál, 2005. 335 s. ISBN 80-7178-976-3.

PLÁŇAVA, I.: *Manželství a rodiny*. Brno : Doplněk, 2002.

POLONSKÝ, D. - MATIS, J.: *Rodina vojenského profesionála*. 1. vyd. Liptovský Mikuláš : Vojenská akadémia v Liptovskom Mikuláši, 1997. 78 s. ISBN 80-8040-045-8.

POSPÍŠIL, R.: Zvládání náročných situácií rodiny vojenského profesionála. In: *Súčasný stav a možný vývoj kvality života rodiny profesionálneho vojaka, Zborník z medzinárodnej vedecko-odbornej konferencie 23. – 24. októbra 2014*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika, 2014, s. 275-387. ISBN 978-80-8040-499-4.

Štatistická ročenka personálu OS SR 2017. 1. vyd. Liptovský Mikuláš : Personálny úrad OS SR, 2018. 135 s. ISBN 978-808-960-917-8.

Veľký sociologický slovník. 2. svazek. Praha : Karolinum, 1996. 1627 s. ISBN 80-7184-310-5.

TÉMY NA VEDENIE ZÁVEREČNEJ DISKUSIE

1. Definujte pojem rodina.
2. Charakterizujte funkcie rodiny.
3. Vymenujte špecifiká rodiny profesionálneho vojaka.
4. Pre koho je určené aktuálne platné metodické usmernenie (vojenské operácie, misie...)?
5. Popíšte formy poskytovania starostlivosti o rodiny.